№ 262. Kraków 17 Listopada — Sobota. Rok 1855.

CZAS

...ącz (Ryn... ...rakowie
codzie... o g... i dni następujące
o świętach

...rabowski ...

W KRAKOWIE miesi... 1 złr. 30 kr. ... kwartalna 4 złr.
W KRAJU kwartalna ... przesyłką pocztową 5 złr. m. k.

Przedpłata

przyjmuje się w księgarni JÓZEFA CZECHA przy Głównym Rynku N. 453. Pieniądze przesyłają się *franco* pocztą wprost do BIÓRA REDAKCYI CZASU wyraziwszy na kopercie „prenumeracyjne pieniądze“.

Przyjmują się

OGŁOSZENIA, ROZPRAWY, ODEZWY wszelkiego rodzaju.
DONIESIENIA literackie, księgarskie, handlowe, przemysłowe, rolnicze itp.
UWIADOMIENIA tyczące się sprzedaży, kupna, dzierżaw itp.

Za opłatą

od wiersza petytowego za jednorazowe umieszczenie po 4 kr. następne po 2 kr. — z dopłatą po 10 krajcarów za każdą publikacyą na stępel rządowy.

Listy

niefrankowane nieprzyjmują się, wyjąwszy od stałych lub znanych korespondentów.
Numer pojedynczy kosztuje 10 groszy.

Kraków 16 listopada.

W N. 259 podaliśmy patent **J. C. Mości** z d. 5 b. m., mocą którego wprowadzony zostaje w całym obszarze monarchii w wykonanie konkordat zawarty ze Stolicą Apostolską. Pierwotny tekst konkordatu jest w języku łacińskim, i takowy podajemy, załączając przytém przekład dosłowny z oryginału:

Nos Franciscus Josephus primus, divina favente clementia Austriae Imperator; Rex Hungariae, Bohemiae, Lombardiae et Venetiarum, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Galiciae, Lodomeriae et Illiriae; Rex Hierosolimae etc.; Archidux Austriae; Magnus Dux Hetruriae et Cracoviae; Dux Lotharingiae, Salisburgi, Styriae, Carinthiae, Carnioliae et Bucovinae; Magnus Princeps Transilvaniae; Marchio Moraviae; Dux superioris et inferioris Silesiae, Mutinae, Parmae, Placentiae et Quastalae, Osveciniae et Zatoriae, Teschinae, Forojulii, Ragusae et Gaderae etc.; Comes Habsburgi, Tirolis, Kyburgi, Goriciae et Gradiscae; Princeps Tridenti et Brixinae etc.; Marchio superioris et inferioris Lusatiae et Istriae; Comes Altae-Amisiae, Feldkirkiae, Brigentiae, Sonnenbergae etc.; Dominus Tergesti, Cattari, Marchiae, Slavoniae; Magnus Wojwoda Wojwodinae Serbiae etc. etc.

Notum testatumque omnibus et singulis, quorum interest, tenore praesentium facimus:

Postquam inter Suae Sanctitatis Nostrumque Plenipotentiarium ad certum stabilemque ordinem rerum rationumque Ecclesiae Catholicae in Imperio Nostro constituendum conventio solemnis die decima octava Augusti anni labentis inita et signata est tenoris sequentis:

Tekst pierwotny.

Conventio

inter Sanctitatem Suam Pium IX. Summum Pontificem et Majestatem Suam Caesareo-Regiam Apostolicam Franciscum Josephum I. Imperatorem Austriae.

(Cui subscriptum Viennae die 18ma Augusti 1855 ratificationes mutuo traditae ibidem die 25ta Septembris 1855).

In Nomine
Sanctissimae et Individuae Trinitatis.

Sanctitas Sua Summus Pontifex Pius IX. et Majestas Sua Caesarea-Regia Apostolica Franciscus Josephus I. Austriae Imperator concordibus effecturi studiis, ut fides, pietas et omnis recti honestique vigor in Austriae Imperio conservetur et augescat de Ecclesiae catholicae statu in eodem Imperio solemnem conventionem inire decreverunt.

Quapropter Sanctissimus Pater in Plenipotentiarium Suum nominavit: Eminentissimum Dominum Michaëlem Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyterum Cardinalem **Viale Prelà**, ejusdem Sanctitatis Suae et Sanctae Sedis apud prefatam Apostolicam Majestatem Pro-Nuntium, et Majestas Sua, Imperator Austriae Celsissimum Dominum Josephum Othmarum de **Rauscher**, Principem Archiepiscopum Viennensem, Solio Pontificio Adsistentem, Caesarei Austriaci Ordinis Leopoldini Praelatum et magnae Crucis Equitem, nec non ejusdem Majestatis Caesareae a consiliis intimis.

Qui post plenipotentiae ipsis collatae instrumenta mutuo sibi tradita atque recognita de sequentibus convenerunt:

Articulus I. Religio catholica Apostolica Romana in toto Austriae Imperio et singulis, quibus constituitur ditionibus, sarta tecta conservabitur semper cum iis juribus et praerogativis, quibus frui debet ex Dei ordinatione et canonicis sanctionibus.

Art. II Cum Romanus Pontifex primatum tam honoris quam jurisdictionis in universam, qua late patet, Ecclesiam jure divino obtineat, Episcoporum, Cleri et populi mutua cum Sancta Sede communicatio in rebus spiritualibus et negotiis ecclesiasticis nulli placetum regium obtinendi necessitati suberit, sed prorsus libera erit.

Art. III. Archiepiscopi, Episcopi omnesque locorum Ordinarii cum Clero et populo dioecesano pro munere officii pastoralis libere communicabunt, libere item suas de rebus ecclesiasticis instructiones et ordinationes publicabunt.

Art. IV. Archiepiscopis et Episcopis id quoque omne exercere liberum erit, quod pro regimine Dioecesium sive ex declaratione sive ex dispositione sacrorum Canonum juxta praesentem et a Sancta Sede adprobatam Ecclesiae disciplinam ipsis competit, ac praesertim:

a) Vicarios, Consiliarios et adjutores administrationis suae constituere ecclesiasticos, quoscumquae ad praedicta officia idoneos judicaverint.
b) Ad statum clericalem assumere et ad sacros ordinis secundum Canones promovere, quos necessarios aut utiles Dioecesibus suis judicaverint, et e contrario, quos indignos censuerint, a susceptione ordinum arcere.
c) Beneficia minora erigere atque collatis cum Caesarea Majestate consiliis, praesertim pro convenienti redituum assignatione, Parochias instituere, dividere vel unire.
d) Praescibere preces publicas, aliaque pia opera, cum id bonum Ecclesiae aut Status populive postulet, sacras pariter supplicationes et peregrinationes indicere, funera aliasque omnes sacras functiones servatis quoad omnia canonicis praescriptionibus moderari.
e) Convocare et celebrare ad sacrorum Canonum normam concilia provincialia et Synodos dioecesanas, eorumque acta vulgare.

Art. V. Omnis juventutis catholicae institutio in cunctis scholis tam publicis quam privatis conformis erit doctrinae Religionis catholicae; Episcopi autem ex proprii pastoralis officii munere dirigent religiosam juventutis educationem in omnibus instructionis locis et publicis et privatis atque diligenter advigilabunt, ut in quavis tradenda disciplina nihil adsit, quod catholicae Religioni, morumque honestati adversetur.

Art. VI. Nemo sacram Theologiam, discipliuam catecheticam vel Religionis doctrinam in quocunque instituto vel publico vel privato tradet, nisi cum missionem tum auctoritatem obtinuerit ab Episcopo dioecesano, cujus eamdem revocare est, quando id opportunum censuerit. Publici Theologiae professores et disciplinae catecheticae magistri, postquam sacrorum Antistes de candidatorum fide, scientia ac pietate sententiam suam exposuerit, nominabuntur ex iis, quibus docendi missionem et auctoritatem conferre paratum se exhibuerit. Ubi autem theologicae facultatis professorum quidam ab Episcopo ad Seminarii sui alumnos in Theologia erudiendos adhiberi solent, in ejusmodi professores nunquam non assumentur viri, quos sacrorum Antistes ad munus praedictum obeundum prae ceteris habiles censuerit. Pro examinibus eorum, qui ad gradum doctoris Theologiae vel sacrorum Canonum adspirant, dimidiam partem examinantium Episcopus dioecesanus ex doctoribus Theologiae vel sacrorum Canonum constituet.

Art. VII. In gymnasiis et omnibus, quas medias vocant, scholis pro juventute cotholica destinatis nonnisi viri catholici in professores seu magistros nominabuntur, et omnis institutio ad vitae Christianae legem cordibus inscribendam pro rei, que tractatur, natura composita erit. Quinam libri in iisdem scholis ad religiosam tradendam instructionem adhibendi sint, Episcopi collatis inter se consiliis statuent. De Religionis magistris pro publicis gymnasiis mediisque scholis deputandis firma manebunt, quae hac de re salubriter constituta sunt.

Art. VIII. Omnes scholarum elementarium pro catholicis destinatarum magistri inspectioni ecclesiasticae subditi erunt. Inspectores scholarum dioecesanos Majestas Sua Caesarea ex viris ab Antistite dioecesano propositis nominabit. Casu, quo iisdem in scholis instructioni religiosae haud sufficienter provisum sit, Episcopus virum ecclesiasticum, qui discipulis catechismum tradat, libere constituet. In ludimagistrum assumendi fides et conversatio intemerata sit oportet. Loco movebitur, qui a recto tramite deflexerit.

Art. IX. Archiepiscopi, Episcopi omnesque locorum Ordinarii propriam auctoritatem omnimoda libertate exercebunt, ut libros Religioni morumque honestati perniciosos censura perstringant et fideles ab eorumdem lectione avertant. Sed et Gubernium, ne ejusmodi libri in Imperio divulgentur, quovis opportuno remedio cavebit.

Art. X. Quum caussae ecclesiasticae omnes et in specie, quae fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et jura ministerio sacro annexa respiciunt, ad Ecclesiae forum unice pertineant, easdem cognoscet judex ecclesiasticus, qui perinde de caussis quoque matrimonialibus juxta sacros Canones et Tridentina cumprimis decreta judicium feret, civilibus tantum matrimonii effectibus ad judicem saecularem remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica judicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentinum et Apostolicae Litterae, quorum initium: „Auctorem fidei“ constituunt.

Art. XI. Sacrorum Antistitibus liberum erit, in Clericos honestum habitum clericalem eorum ordini et dignitati congruentem non deferentes aut quomodocunque reprehensione dignos poenas a sacris Canonibus statutas et alias, quas ipsi Episcopi convenientes judicaverint, infligere, eosque in monasteriis, Seminariis aut domibus ad id destinandis custodire. Iidem nullatenus impedientur, quominus censuris animadvertant in quoscunque fideles ecclesiasticarum legum et Canonum transgressores.

Art. XII. De jure patronatus judex ecclestiasticus cognoscet; consentit tamen Sancta Sedes, ut, quando de laicali patronatu agatur, tribunalia saecularia judicare possint de successione quoad eumdem pa-

My Franciszek Józef I, z Bożéj łaski Cesarz Austryi, Król Węgier, Czech, Lombardyi i Wenecyi, Dalmacyi, Kroacyi, Slawonii, Galicyi, Lodomeryi i Illiryi, Król Jerozolimy itd. Arcyksiąże Austryi, Wielki Książe Toskanii i Krakowa; Książe Lotaryngii; Salzburga, Styryi, Karyntyi, Karnioli i Bukowiny; Wielki Książe Siedmiogrodzki; Margrabia Morawii, Książe Górnego i Dolnego Szląska, Modeny, Parmy, Placencyi i Gwastali, Oświecima i Zatora, Cieszyna, Friaulu, Raguzy i Zary itd. Hrabia Habsburga, Tyrolu, Kyburga, Gorycyi i Gradiski, Książe Trydentu i Brixen itd. Margrabia Wyższéj i Niższéj Luzacyi i Istryi; Hrabia Staréj Amisii, Feldkirchu, Bregencyi, Sonenbergu itd. Pan na Tryeście, Kattaro, Marchii Wendyjskiéj; Wielki Wojewoda Wojewodziny Serbskiéj itd. itd.

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tém wiedzieć należy czynimy niniejszém wiadomo:

Gdy pomiędzy pełnomocnikami Jego Świątobliwości i Naszym, dla ustanowienia pewnego i stałego porządku rzeczy i praw Kościoła Katolickiego w Naszém Cesarstwie uroczysta ugoda dnia ośmnastego sierpnia bieżącego roku zawarta i spisana została następującéj osnowy:

Przeklad.

Ugoda

między Jego Świątobliwością Piusem IX Papieżem i Jego Cesarsko-Królewską Mością Franciszkiem Józefem I Cesarzem Austryi.

(Podpisana w Wiedniu dnia 18 sierpnia 1855, ratyfikacye wzajemne wymienione tamże dnia 25 września 1855).

W Imię
Przenajświętszéj i nierozdzielnéj Trójcy.

Jego Świątobliwość Papież Pius IX i Jego Cesarsko-Królewska Apostolska Mość Franciszek Józef I Cesarz Austryi zgodnemi dążąc usiłowaniami, aby wiara, pobożność i wszelki rozwój prawości i uczciwości w państwie Austryackiém utrzymał się i mnożył, umyślili względem stanowiska Kościoła Katolickiego w témże państwie uroczystą zawrzeć ugodę.

Przeto Ojciec Swięty pełnomocnikiem swoim mianował: Jego Eminencyę Michała, Swiętego Rzymskiego Kościoła Kardynała Presbytera Viale Prela Pro-Nuntiusza Jego Swiątobliwości, i Stolicy Swiętéj u pomienionéj Apostolskiéj Mości, a Jego Cesarska Mość, Cesarz Austryi, Jaśnie Oświeconego Józefa Othmara de Rauscher, Księcia Arcybiskupa Wiedeńskiego, Assistenta tronu Papieskiego, Prałata Cesarsko-Austryackiego orderu Leopolda, i Kawalerą wielkiego krzyża tegoż orderu, jakoteż tejże Jego Cesarskiéj Mości tajnego radcę; którzy po przedłożeniu sobie wzajemném dowodów udzielonego sobie pełnomocnictwa i po rozpoznaniu tychże, na następujące szczegóły zgodzili się:

I. Religia Katolicka Apostolska Rzymska, w całém Cesarstwie Austryackiém, i w szczegółowych, z których się toż składa, ziemiach, w zupełnéj całości zawsze będzie zachowaną, z temi prawami i odznaczeniami, jakich używać powinna, z rozrządzenia Bożego i w skutek ustaw kanonicznych.

II. Gdy Papież Rzymski z prawa Bożego ma władzę Primatu również co do zaszczytu (honoris), jak i co do rządzenia (jurisdictionis) w całym Kościele, jak daleko się tenże rozszerza, wzajemne odnoszenie się Biskupów, duchowieństwa i ludu do Swiętéj Stolicy w rzeczach duchownych i w sprawach kościelnych niebędzie podlegało żadnéj konieczności otrzymania placetum regium, czyli zezwolenia Monarchy, ale zupełnie będzie wolne.

III. Arcybiskupi, Biskupi i wszystkie Ordynaryaty wolno znosić się będą z duchowieństwem i ludem diecezalnym wedle obowiązku urzędowania pasterskiego, wolno też swe polecenia i rozporządzenia w rzeczach kościelnych będą ogłaszać.

IV. Arcybiskupom i Biskupom wolno też będzie to wszystko wykonywać, co im w zarządzie diecezyów, czy to na mocy podania, czyli też na mocy rozporządzenia Swiętych Kanonów, według teraźniejszéj i od Stolicy Swiętéj potwierdzonéj karności kościelnéj, przynależy, a mianowicie:

a) Zastępców, radców i pomocników swego zarządu ustanawiać z grona tych duchownych, których tylko do rzeczonych urzędów za zdolnych uznają.
b) Do stanu duchownego przyjmować, i według Kanonów wyświęcać tych, których uznają za potrzebnych lub za pożytecznych swym diecezyom, a przeciwnie, których osądzą bądź niegodnemi, nieprzypuszczać do święceń.
c) Pomniejsze beneficya duchowne ustanawiać, i za porozumieniem się z Jego Cesarską Mością, mianowicie co się dotyczy odpowiedniego przekazania dochodów, parafie wskrzeszać, dzielić lub łączyć.
d) Rozporządzać publiczne modły, i inne pobożne uczynki, gdy tego wymaga dobro Kościoła i państwa lub ludu, ogłaszać też obchody (processye) i pielgrzymki, urządzać też pogrzeby i wszystkie inne obrzędy duchowne z zachowaniem we wszystkiém kanonicznych przepisów.
e) Zwoływać i odprawiać Koncylia prowincyonalne i Synody diecezalne według ustaw Swiętych Kanonów, i ich akta ogłaszać.

V. Wszelkie nauczanie młodzieży katolickiéj we wszystkich szkołach tak publicznych jak prywatnych zgodne będzie z nauką religii katolickiéj. Biskupi zaś z właściwego sobie obowiązku urzędowania pasterskiego przewodniczyć będą religijnemu wychowaniu młodzieży, we wszystkich zakładach nauczania tak publicznych jak prywatnych, i pilnie czuwać będą, ażeby w każdéj udzielanéj nauce nic się nieznajdowało, coby się sprzeciwiało religii katolickiéj i uczciwości obyczajów.

VI. Nikt nie będzie uczył Swiętéj Teologii, nauki katechetycznéj lub religii w którymkolwiek zakładzie publicznym lub prywatnym, jeżeli nie otrzyma posłannictwa i upoważnienia od Biskupa diecezyi, od którego też zależeć będzie, cofnąć je, gdy to uzna za potrzebne. Publiczni profesorowie Teologowie i nauczyciele katechizmu, gdy naczelnik diecezyi zdanie swoje o wierze, umiejętności i pobożności kandydatów objawi, mianowani będą z grona tych, którym tenże posłannictwo i upoważnienie do nauczania udzielić, gotowym się okaże. Gdzie zaś niektórzy z profesorów teologicznego wydziału od Biskupa do uczenia teologii kleryków swego Seminarium zwykli być używani, na tychże profesorów zawsze tacy mają być brani mężowie, których naczelnik diecezyi do pełnienia tego obowiązku przed innemi uzna za zdolnych. Do examinowania tych, którzy starają się o stopień doktora Teologii lub prawa kanonicznego, połowę examinatorów Biskup dyecezyi z doktorów Teologii lub prawa kanonicznego postanowi.

VII. W gimnazyach i we wszystkich szkołach, które średniemi zowią, jeżeli te dla młodzieży katolickiéj są przeznaczone, katolicy tylko na profesorów lub nauczycieli będą mianowani, i wszelkie nauczanie tak będzie urządzone, iżby stósownie do natury wykładanego przedmiotu, do wyrycia w sercach prawa życia chrześciańskiego, służyło. Jakie zaś książki w tychże szkołach mają być używane do udzielania religijnéj nauki, Biskupi po spólnéj ze sobą naradzie oznaczą. Co się tyczy wyznaczenia nauczycieli religii dla publicznych gimnazyów i dla szkół średnich, zbawienne w tym przedmiocie poczynione postanowienia, pozostają w swéj mocy.

VIII. Wszyscy nauczyciele szkół elementarnych, dla katolików przeznaczonych, poddani będą nadzorowi władzy kościelnéj. Nadzorców szkół w diecezyach mianować będzie Jego Cesarska Mość z mężów od Naczelnika diecezyi przedstawionych. W razie gdyby w tych szkołach nauka religii nie była należycie zaopatrzoną, Biskupowi wolno będzie postanowić duchownego, któryby uczniom katechizm wykładał. Na organistów (czyli nauczycieli szkółek ludowych), mają być wybierani mężowie nieskażonéj wiary i niesplamionego pożycia. Kto zejdzie z prawéj drogi, utraci swą posadę.

IX. Arcybiskupi, Biskupi i wszystkie Ordynaryaty właściwą sobie władzę z wszelką wolnością będą wykonywać, by książki szkodliwe religii i uczciwości obyczajów cenzurą karcili, i wiernych od czytania onychże odwodzili. Lecz i rząd wszelkich właściwych użyje środków, by tego rzędu książki w Państwie się nie szerzyły.

X. Gdy sprawy kościelne w ogóle i w szczegółach, które się wiary, sakramentów, świętych obrzędów, tudzież obowiązków i praw do duchownego urzędowania przywiązanych, dotyczą, przed sąd Kościoła wyłącznie należą, sędzia kościelny rozpoznawać je będzie, który też i w sprawach małżeńskich wedle świętych kanonów, a szczególniéj wedle dekretów Trydenckich, wyrokować będzie, pozostawiając jedynie sędziemu świeckiemu zawyrokowanie o cywilnych małżeństwa skutkach. Co się dotyczy zaręczyn, władza kościelna orzekać będzie o ich rzeczywistosci i o ich wynikłościach jako przeszkodach do małżeństwa, przy zachowaniu ustanowień tegoż soboru Trydenckiego i listu Apostolskiego, który się poczyna od słów: „Auctorem fidei.“

XI. Rządzcom dyecezyów wolno będzie, na duchownych nienoszących przyzwoitego, i ich stanowi i godności odpowiedniego ubrania klerykalnego, lub z jakiéjkolwiek przyczyny na naganę zasługujących, wyznaczać kary kanonami świętemi ustanowione, i inne, które sami ci Biskupi za słuszne uznają, oraz ich w klasztorach, seminaryach lub domach na to przeznaczonych pod dozór przeznaczać. Również żadnych nie będą doznawać przeszkód, w zwracaniu cenzur kościelnych na którychkolwiek wiernych przestępujących kanony i prawa kościelne.

XII. Prawo Patronatu, sędzia duchowny będzie rozstrzygał. Przyzwala jednak Stolica święta, aby kiedy sprawa jest o patronacie świeckiego człowieka, świeckie trybunały sądzić mogły o spadkobierstwie co do tegoż patronatu. Czyli to spór się toczy między prawymi i przywłaszczonymi kollatorami, czyli między du-

tronatum, seu controversiae ipsae inter veros et suppositos patronos agantur seu inter ecclesiasticos viros, qui ab iisdem patronis designati fuerint.

Art. XIII. Temporum ratione habita Sanctitas Sua consentit, ut Clericorum caussas mere civiles, prout contractum, debitorum, haereditatum judicae saeculares cognoscant et definiant.

Art. XIV. Eadem de causa Sancta Sedes haud impedit, quominus caussae ecclesiasticorum pro criminibus seu delictis, quae poenalibus Imperii legibus animadvertuntur, ad judicem laicum deferantur; cui tamen incumbet, Episcopum ea de re absque mora certiorem reddere. Praeterea in reo deprehendendo et detinendo ii adhibebuntur modi, quos reverentia status clericalis exigit. Quodsi in ecclesiasticum virum mortis vel carceris ultra quinquennium duraturi sententia feratur, Episcopo nunquam non acta judiciaria communicabutur, et condemnatum audiendi facultas fiet, in quantum necessarium sit, ut de poena ecclesiastica eidem infligenda cognoscere possit. Hoc idem Antistite petente praestabitur, si minor poena decreta fuerit. Clerici carceris poenam semper in locis a secularibus separatis luent. Quodsi autem ex delicto vel transgressione condemnati fuerint, in monasterio vel alia ecclesiastica domo recludentur.

In hujus articuli dispositione minime comprehendentur caussae majores, de quibus Sacrum Concilium Tridentinum sess. XXIV. c. 5. de reform. decrevit. Iis pertractandis Sanctissimus Pater et Majestas Sua Caesarea, si opus fuerit, providebunt.

Art. XV. Ut honoretur domus Dei, qui est Rex Regum et Dominus Dominantium, sacrorum templorum immunitas servabitur, in quantum id publica securitas et ea, quae justitia exigit, fieri sinant.

Art. XVI. Augustissimus Imperator non patietur, ut Ecclesia catholica ejusque fides, liturgia, institutiones sive verbis, sive factis, sive scriptis contemnantur aut Ecclesiarum Antistites vel Ministri in exercendo munere suo pro custodienda praesertim fidei ac morum doctrina et disciplina Ecclesiae impediantur. Insuper efficax, si opus fuerit, auxilium praestabit, ut sententiae ab Episcopis in Clericos officiorum oblitos latae executioni demandentur. Desiderans praeterea, ut debitus juxta divina mandata sacris Ministris honor servetur, non sinet quidquam fieri, quod dedecus eisdem afferre, aut eos in contemptum adducere possit, immo vero mandabit, ut omnes Imperii Sui Magistratus et ipsis Archiepiscopis seu Episcopis et Clero quacunque occasione reverentiam atque honorem eorum dignitati debitum exhibeant.

Art. XVII. Seminaria episcopalia conservabuntur et ubi dotatio eorum haud plene sufficiat fini, cui ad mentem sacri Concilii Tridentini inservire debent, ipsi augendae congruo modo providebitur. Praesules dioecesani eadem juxta sacrorum Canonum normam pleno et libero jure gubernabunt et administrabunt. Igitur praedictorum Seminariorum rectores et professores seu magistros nominabunt, et quotiescunque necessarium aut utile ab ipsis censebitur, removebunt. Adolescentes et pueros in iis efformandos recipient, prout Dioecesibus suis expedire in Domino judicaverint. Qui studiis in Seminariis hisce vacaverint, ad scholas alius cujuscunque instituti praevio idoneitatis examine admitti nec non servatis servandis pro qualibet extra Seminarium cathedra concurrere poterunt.

Art. XVIII. Sancta Sedes, proprio utens jure, novas Dioeceses eriget ac novas earumdem peraget circumscriptiones, cum id spirituale fidelium bonum postulaverit. Verumtamen quando id contigerit, cum Gubernio Imperiali consilia conferet. (F. s.)

---

chownymi, którzyby od tychże kollatorów prezenty otrzymali.

XIII. Mając wzgląd na obecne czasy, Jego Świątobliwość dozwala, aby zupełnie świeckie sprawy duchownych, jako to kontrakty, długi, spuścizny, świeccy sędziowie rozpoznawali i rozstrzygali.

XIV. Z téjże przyczyny Stolica święta nie przeszkadza, aby sprawy duchownych za zbrodnie lub przewinienia, które pod karne prawa Cesarstwa podpadają do sędziego świeckiego odniesione były, którego atoli obowiązkiem będzie, Biskupa o tem bez zwłoki zawiadomić. Prócz tego przy ujęciu i uwięzieniu obwinionego, te będą uważane względy, których poszanowanie dla stanu duchownego wymaga. Jeżeli zaś na duchownego padnie wyrok śmierci lub więzienia nad pięć lat trwającego, będą Biskupowi zawsze przesłane akta sądowe, i dozwolona możność przesłuchania osądzonego, o ile potrzeba będzie, aby rozpoznać jaka kara kościelna ma być na niego włożona. Na prośbę naczelnika dyecezyi i wtenczas to się dozwoli, jeżeli mniejsza kara została wyrokowana. Duchowni karę więzienia odbędą zawsze w miejscach, gdzie od świeckich będą oddzieleni. Jeżeli zaś skazani będą za przewinienie lub przestępstwo, zamknięci zostaną w klasztorze lub w jakim domu duchownym.

W osnowie tego artykułu wcale nie zawierają się sprawy większe, o których święty Sobor Trydencki na posiedzeniu XXIV v. s. de reform. orzekł. O prowadzeniu tychże Ojciec święty i Jego Cesarska Mość, rozporządza, jeżeli się okaże potrzeba.

XV. Aby był czczony dom Boga, który jest królem królów i Panem panujących, zachowana będzie nietykalność kościołów, o ile to bezpieczeństwo publiczne i wymogi sprawiedliwości, dozwolą.

XVI. Najjaśniejszy Pan nie zniesie, aby Kościół katolicki i jego wiara, obrzędy i ustanowienia, czy słowy czy czynami, czyli też pismem były poniewierane, lub by naczelnicy kościołów i słudzy onychże w wykonywaniu swego urzędowania, w zachowaniu szczególniéj nauki wiary i obyczajów, oraz karności kościelnéj doznawali przeszkody. Przytem, jeżeli tego będzie potrzeba, skutecznéj użyczy pomocy, ażeby wyroki przez Biskupów na duchownych obowiązków swoich niepomnych, wydane, wykonane zostały. Pragnąc oraz, by sługom Bożym, należna według przykazów Bożych cześć była wyrządzana, nie dozwoli nic takiego, coby było dla nich hańbiące, lub im wzgardę przynoszące, lecz przeciwnie rozporządzi, aby wszystkie Jego Cesarstwa urzędy Arcybiskupom, Biskupom, i duchowieństwu przy każdéj sposobności cześć i poważanie ich godności przynależne, były oddawane.

XVII. Seminaria Biskupie będą utrzymywane, a gdzie ich uposażenie nie zupełnie wystarcza do osiągnienia celu, któremu według zamiaru świętego Trydenckiego Soboru służą, o pomnożenie onegoż w właściwy sposób będzie się starano. Przełożeni dyecezyów według modły świętych kanonów zupełnem i wolnem prawem rządzić niemi i zawiadować będą. Przeto rektorów i profesorów czyli magistrów rzeczonych seminaryów będą mianować, i kiedykolwiek uznają tego potrzebę lub pożyteczność, będą ich oddalać. Młodzieńców i chłopców, którzy się w nich kształcić mają, będą przyjmować, według tego jak osądzą w Panu, iż to dobro ich dyecezyi wymaga. Którzy w tych seminaryach naukom się oddawali, do szkół każdego innego któregokolwiek zakładu, po złożonym uprzednio popisie zdolności mogą być przyjęci, a oraz po dopełnieniu dotyczących przepisów o każdą katedrę naukową po za obrębem seminaryum ubiegać się mogą.

XVIII. Stolica święta, używając właściwego sobie prawa, nowe dyecezye będzie stanowić, i nowe ich określi granice, gdy to duchowne dobro wiernych będzie pożądało. Atoli, gdy się to zdarzy, z rządem Cesarskim porozumi się. (dok. nastąpi).

Korespondencya Czasu.

Wiedeń 13 listopada.

ꝏ W tych dniach hr. Buol miał częste narady z bar. de Bourqueney i ks. Gorczakowem. Podania moje w ostatnim liście stwierdzają się o tyle, o ile z różnych stron potrzeba znalezienia gruntownej podstawy do układów, coraz więcej czuć się daje. Wszakże wszystkie narady muszą iść w gabinetowej ciszy, zostawiając dziennikom otwarte pole do domysłów i rozmaitych twierdzeń. Organa urzędowe angielskie są za wojną; francuskie za układami w granicach pewnych i stanowczych gwarancyj na przyszłość; rosyjskie jak np. *Le Nord* za utrzymaniem przez pokój lub wojnę honoru i całości praw Rosyi. Jeżeliby gabinety z podobnemi programatami zbliżyć się do siebie zamierzały, to rezultat byłby trudnym do osiągnięcia i wojna musiałaby się przedłużyć. Bez koncessyi z jednéj lub z drugiej strony, trudno się będzie porozumieć. Dlatego przygotowania do dalszej walki trwają ciągle. Cesarz Aleksander jak tu głoszą odwiedzi wojsko w Krymie przed powrotem do Petersburga. W. Książe Konstanty zajmuje się starannie organizacyą środków obrony tak na lądzie jak w portach. Mikołajew i Cherson będą silnie ufortyfikowane. Przed zimą zapewne już nic ważnego nie nastąpi. Wojska się zabierają do zajęcia zimowych kwater.

N. Pan wrócił dziś rano z Tryestu. Stan zdrowia Arcyks. Maksymiliana polepsza się z dniem każdym. Cesarstwo przeniosą się w tych dniach na mieszkanie do Burgu.

Hr. Hadik adjutant arcyks. Maksymiliana, komendant fregaty, na której arcyksiąże przybył do Neapolu, w czasie swéj podróży, i porucznicy Micheli i Bruck ozdobieni zostali przez króla Obojga-Sycylii, krzyżem ś. Jerzego.

Zdrowie jen. Cabogi nie daje już ani lekarzom, ani licznym jego przyjaciołom, najmniejszej obawy. Buletyny przestały wychodzić. Przy pomocy Bożej i staraniach pieczołowitych dostojnej i nieoszacowanej z swych przymiotów żony, zacny ten i powszechnie lubiony i wysoko ceniony jenerał powróci wkrótce na stanowisko, które tak świetnie dotąd zajmował.

Berlin 14 listopada.

† W odbytych niedawno temu wyborach posłów do Izby drugiéj wiele osób wybranych było dwa a nawet trzy razy. Dla uzupełnienia wyborów wakujących naznaczono termin na dzień jutrzejszy. W samym Berlinie wyborów takich jest cztery. Stronnictwo liberalne zgodziło się na następujących kandydatów: Profesor Simson z Królewca, były wice-prezydent parlamentu frankfurtskiego i po dwa razy poseł do Izby drugiéj pruskiej, liczący się do najznakomitszych mowców parlamentarnych w Niemczech; radca miejski p. Bock; radca miejski i profesor uniwersytecki p. Riedel, który już w wszystkich poprzednich legislaturach posłował, prezes sądu apellacyjnego w Raciborzu p. Wentzel, znakomity prawnik, który także ciągle dotąd jako poseł wrocławski w Izbie zasiadał, lecz w tegorocznych wyborach nie miał w okręgu wrocławskim większości za sobą. Słuszna, że tak znakomitego prawnika stolica na kandydata swego powołała. Nie ma wątpliwości co do wyboru jego. Zdaje się, że p. Vincke nie będzie zasiadał w przyszłéj Izbie. Wyboru w powiecie swoim nie przyjął, a nie słychać, aby się w innym okręgu ubiegał o honor poselski.

Wedle zawartéj w dniu 14 czerwca 1855 r. umowy pomiędzy Anglią z jednéj, a Prusami, Saksonią i kilku księstwami niemieckiego saskiego pochodzenia z drugiéj strony, autorom wszystkich tych krajów służyć odtąd będzie równe prawo co do zabezpieczenia ich płodów umysłowych przeciwko przedrukowi. Wedle téjże umowy autor ma używać przez przeciąg czasu pięcioletni, po wydaniu dzieła, wyłącznego prawa do pozwolenia na jego tłómaczenie. W celu podobnéj obrony praw własności autorskiéj, Prusy podały do Bundestagu wniosek, aby przedstawianie i wykonywanie takich nawet dzieł dramatycznych i muzykalnych, które już są drukowane, zależało zawsze od pozwolenia autorów. Uchwała Bundestagu z 22 kwietnia 1841 r. nie zawiera takiego ostrzeżenia, i dlatego dzieła dramatyczne i muzykalne wszędzie w Niemczech są przedstawiane i wykonywane, skoro raz wyszły z druku na widok publiczny.

Utrzymuje się tu ciągle przekonanie, że w tym roku nie przyjdzie do żadnéj reformy Bundestagu. Nie słychać także wcale, aby sprawa wschodnia miała pójść pod nowe obrady. Podobne kwestye dopiero się znów w tedy odezwą, gdy się okaże, że z początkiem wiosny będzie wypadało zachodowi z podwójną energią wojnę prowadzić. Nacisk na państwa niemieckie nie będzie do uniknienia. Tymczasem świat cały ma czas rozmyślać nad środkami, któreby pokój sprowadzić mogły.

P. Ristori przyjętą była wczoraj z wielkiemi wprawdzie oklaskami, nie z takiemi jednak, jakich się może spodziewała. Winą była zapewne sztuka, w której wystąpiła, tragedya Alfierego „Mirra“. Potrzeba zaiste dramatycznéj odwagi, aby w podobnym utworze pokazać się w Niemczech na scenie. Krytyka, aby nie była niesprawiedliwą, zawiesza też zdanie o artystycznych zdolnościach pani Ristori aż do drugiego jéj wystąpienia, na które obrała sobie rolę Maryi Stuart w tragedyi t. m. Przedstawienie sztuki téj ma dziś miejsce. Zapewne także dwór będzie dziś w teatrze. Wczoraj nie było nikogo z familii królewskiej. Był to dzień imienin królowéj, który obchodzono w Potsdamie. Dwór w przyszłą sobotę przenosi rezydencyą do Charlotenburga.

Od dwóch dni mamy zimę; termometr spadł na zero.

Paryż 12 listopada.

Baron von Beust pokazał się bardzo czułym na podanie *Korespondencyi pruskiéj*, według któréj pobyt jego w Paryżu miał nie zaprowadzić żadnéj zmiany w polityce państw niemieckich drugiego rzędu. Kroki jakie zrobił z tego powodu do hr. Walewskiego były znaczące i stanowcze. Nowa korespondencya *Constitutionnela* z Wiednia wyjaśnia powody przybycia do Paryża baronów von Beust i von der Pfordten. Rzeczeni ministrowie przybyli tutaj w skutek okazanego przez Austryą zamiaru, zrobienia w Frankfurcie nowéj propozycyi, mającéj na celu sprawę wschodnią. Austrya ma teraz nadzieję, iż będzie mogła przeprowadzić swą propozycyą, pomimo opozycyi Prus. Przemiana polityki jaka następuje w środkowych Niemczech ma już zmuszać Rosyą do starania się o pokój. Paryż zaczyna wierzyć w pokój, ale pozostaje zawsze dawne zapytanie: czy pokój jest podobnym? Czy ambasada jenerała Canroberta, kompromitująca Szwecyą, nie pokazuje że Zachód widzi w r. 1856 tylko wojnę? Agitacya między Szwedami bawiącemi w Paryżu jest wielka i równie wielka jak w Sztokolmie. Czekajmy faktu. Napoleon III. może zrobić z honorem pokój, ukoronować się i ustalić swą dynastyą. Wystawa przemysłowa i wojna dały mu sposobność sprowadzania do Paryża monarchów i podniesienia wielkości Francyi. Nic mu nie przeszkadza w prowadzeniu wojny przeciw Rosyi. Stany Zjednoczone nie śmieją zrobić dywersyi. Lord Palmerston jest tryumfującym. Włochy są spokojne. Prusy sparaliżowane. Rojalizm francuzki zawstydzony, a socyalizm zamatowany. Zaiste, koniec rzeczy, jak się to często zdarzało, może zależyć od względów drobnych i nędznych, ale charakter Napoleona III. jest tak wzniosłym, iż od niego tylko wielkiego końca spodziewać się należy.

Dzisiejszy *Monitor* zawiera ciekawy artykuł pokazujący, że baterye pływające które po raz pierwszy popisały się pod Kinburnem, są wynalazku Cesarza. Cesarz chcąc mieć dokładne zdanie sprawy o funkcyi tych bateryj, polecił ich dowódzcom pisać wprost do siebie. Raporta dowódzców są jak najlepsze. Cesarz obdarzył dawniéj Francyą innym szczęśliwym wynalazkiem, tj. działami, podobnemi do naszych jednorogów, których funkcya jest wyborna.— Minister marynarki poddał pod konskrypcyą morską Arabów trudniących się żeglugą na brzegach Algeryi. Krok ten powiększy o kilka tysięcy korpus marynarki.— Z Krymu nie ma nic nowego.— Ze Stambułu przychodzi zawsze stek bajek, kutych przez plotkarską Pera.—Dla uczczenia Króla piemonckiego, wystawa przedłużoną zostanie do 25go. Rozdanie nagród nastąpi dnia 15go, ale przez dziesięć dni potém będą dawane koncerta. Nuncyusz papiezki opuścił już Paryż, niechcąc się spotkać z wyklętym Królem piemonckim.—Potwierdza się, że książe Cambridge przybędzie do Paryża. Napomykają nawet o przyjeździe Króla belgijskiego, któremu opinia publiczna przypisuje ciągle pokojowe zachody.

Paryż 12 listopada.

Cesarz mianował hr. Morny prezesem Ciała prawodawczego na rok 1856. Wczesna nominacya prezesa nie jest wcale dowodem, aby Ciało prawodawcze miało być zwołane przed czasem zwyczajnym. Dnia 15go t. m. przypada uroczystość świętéj Eugenii. Tego dnia Cesarstwo mają wrócić do Tuilerów i Cesarz ma wprowadzić Cesarzowę do jej pokojów ozdobionych obrazami, które zrobić rozkazał, a które przedstawiają epizody z życia familii Guzmanów. Tuilerye będą znowu świetne. Ministeryum spraw zagranicznych jest pełne i obiady dyplomatyczne nie ustają. Codzień zjawia się jakiś dyplomatyczny przybysz. Zaproszenie na polowanie do Fontainebleau p. Drouyn de Lhuys i pogłoski o pokoju, dały powód do mniemania, że hr. Walewski ustąpi z ministerstwa, ale *Monitor* zaprzeczył temu mniemaniu. Kiedy w Guildhall Anglia szemrze na mowę lorda Russella, pokojowego negocyatora w Wiedniu, p. Drouyn de Lhuys nie może na scenę dyplomatyczną wystąpić. Jeżeli ma być zrobiony pokój, to zrobi go hr. Walewski, używający nowego zaufania Cesarza więcéj jak hr. de Persigny.

Wczoraj wróciła z Krymu do Paryża jedna kompania gwardyi żandarmeryi. Wyszedł naprzeciw niéj z muzyką batalion gwardyi i wyszło ze trzy bataliony kobiet. Gwardziści żandarmeryi stali załogą w Paryżu i prawie wszyscy byli pożenieni. Wysłanie ich do Krymu było nazwane niesumienném, ale Cesarz, chcąc dać chrzest ogniowy swéj gwardyi, wszystkie podrzędne względy poświęcił. Odebrany chrzest da gwardyi cesarskiéj urok którego nie miała. Dziś prawie cała gwardya cesarska składa się z żołnierzy którzy odznaczyli się w Krymie. Zuawy robią zawsze furorę. Kobiety noszą płaszczyki w formie płaszczów zuawów. Chcąc naśladować patryotyczną modę paryską, kobiety petersburgskie noszą.....płaszcze w formie płaszczy żołnierzy rosyjskich. Ubiór musi być ładny.... Jenerał Bosquet wjechał w tryumfie do Pau, gdzie przepędza zwykle zimę wiele Anglików. Anglicy niezapominają, że jenerał Bosquet ocalił ich armią pod Inkermanem.

Giełda trochę się podnosi, spodziewając się pokoju lub łudząc się pokojem. Głoszą, że Cesarz ma być zagniewany na Rotszylda za to, iż podjął się w Wiedniu banku kredytu ruchomego, który będzie wymagał nowego wywozu kapitałów z Paryża. Nie potrzebuję nadmieniać, że pogłoski o których mowa muszą być błędne. Paryski bank kredytu ruchomego napotyka na ostre krytyki. Giełda zarzuca mu iż robi interesa w Austryi i Anglii a mało we Francyi. Ścieśnienie potęgi tego banku, który zagrażał nawet bankowi francuzkiemu, znajduje ciągie pochwałę. Bank kredytu nieruchomego idzie jak zawsze kulawo. Cesarz mianował komisyą, która ma mu przedstawić projekt reformy tego banku. Obecnie bank kredytu nieruchomego prawie nie funkcyonuje, z przyczyny braku kapitałów, a potrzeby właścicieli gruntowych są ogromne i pilne.

P. de Céséna w dzisiejszym *Constitutionnelu* zawiadamia, że Cesarz przychylił się do ustanowienia nieustającego Bazaru płodów wystawowych, lecz że bazar ten będzie ograniczony do rzeczy tanich, i że nie będzie się mieścił w pałacu wystawy.

Mówią mi o starozakonnym z pod Pułtuska, który dorobiwszy się trochę pieniędzy w Marsylii, udał się do Australii i tam zyskał na trzymaniu hotelu i oberży, parę milionów franków, które przywiózł do Paryża w proszku złotym.

Wiedeń 15 listopada. *Gaz. Tryestska* zamieszcza opis pobytu J. C. K. Ap. Mości w tém mieście. NPan odbyć kazał przed sobą paradę kościelną, w któréj także miała udział milicya tryestska; nabożeństwo odprawiało się pod namiotem, a następnie wojska defilowały przed Cesarzem. Następnie wydział rady miasta z podestą swoim panem Tommasini na czele, przedstawiał się J. C. Mości, przy czém podesta miał przemowę, w któréj objawił ubolewanie mieszkańców miasta z przypadku, jaki spotkał J. C. W. Arcyks. Ferdynanda Maksa, a następnie wyraził nadzieję widzenia obojga N. Państwa przy sposobności przyjaźniejszej. Cesarz uprzejmie odpowiedział, iż życzeniem jest również Cesarzowej Jmci zwiedzić miasto Tryest i nieomieszkał wspomnieć o serdecznem współczuciu mieszkańców jakie się powszechnie dało widzieć dla brata J. C. Mości. Wieczorem były przypuszczane osoby do prywatnych posłuchań, a potem Cesarz Jmć był u baronowej Mertens żony namiestnika, a po obiedzie u owdowiałéj hr. Molina. Nazajutrz Cesarz Jmć pożegnawszy chorego Arcyksięcia, tudzież Arcyks. Karola Ludwika stojącego w willi Łazarowicza, wyjechał o godz. 8éj do stolicy, udzieliwszy jak słychać znaki honorowe wielu osobom w nagrodę ich pieczołowitości w ciągu grasowania cholery. Między ubogich kazał rozdzielić 600 złr.. tudzież 6ciu osobom w tamecznych więzieniach kryminalnych darować resztę kary, a jednej, połowę odsiedzieć się mającej kary odpuścić.

Szwecya.

Jak doniosła telegraficzna depesza, jenerał Canrobert przybył do Sztokolmu 6go b. m. Zaledwo przed godziną 8mą rano ujrzano zbliżający się parowiec „Gauthiod“, tłumy ludu zaległy przystań Skeppsbron, a za ukazaniem się jenerała powitały go okrzykami. Większa część statków w porcie wywiesiła chorągwie na uczczenie przybywającego jenerała. Powitał go naprzód poseł francuzki w Sztokolmie p. Lobstein i powiózł go w swoim pojeździe do hotelu Blunkoberga. O godzinie 1éj w południe jenerał złożył wizytę ministrowi spraw zagr. baronowi Stjernfeld, która około pół godziny trwała. Mówiono, że mieszkańcy blisko portu zamierzali byli oświetlić domy swoje, gdyby był jenerał przybył wieczór. W ogóle okrzyki te i witania publiczne mają niezaprzeczoną cechę demonstracyi, którą popierają niektóre dzienniki przemawiające za przymierzem z państwami zachodniemi. Gazeta wieczorna *Aftonbladet*, umieściła nawet wiersz na cześć przybycia do stolicy jenerała. Nazajutrz tj. 7go, jenerał Canrobert miał o godzinie 1éj posłuchanie u Króla. Wielki mistrz obrzędów hr. Gyldenstolpe udał się po niego w uroczystym orszaku. Jenerał pojechał do dworu w powozie królewskim zaprzężonym ośmiu białemi końmi, prowadzonemi przez tyluż masztalerzy, przy każdym koniu szedł lokaj dworski. W drugim pojeździe siedział adjutant jenerała pułkownik francuzki Cornely i przydzielony do usług jenerała adjutant królewski pułkownik Björnsterna. W zamku powitał przybyłego jenerała marszałek dworu z całą służbą dworską według etykiety dawnéj normandzkiéj z wielką paradą i wystawnością. W sali przyjmowalnéj była cała generalicya, oficerowie marynarki, pazie, drabanty itd. W sali posłuchalnéj znajdowali się przy Królu książęta Oskar i August i minister spraw zagr. Jenerał wręczył Królowi pismo Cesarza Napoleona i w. wstęgę legii honorowéj. W godzinę dopiéro otwarły się napowrot drzwi sali posłuchalnéj i wprowadzo-

no do Króla pułkownika Cornely, którego jenerał przedstawił. Następnie jenerał oddał wizyty członkom familii królewskiéj, i wręczył następcy tronu takiż sam krzyż legii honorowéj. O godzinie 3éj wrócił do swego mieszkania w takiéj saméj paradzie. Nazajutrz miał być u dworu wielki obiad i jenerał zaproszony był do teatru do loży królewskiéj. Pobyt jego trwać ma dni ośm, a przez ten czas wielkie uroczystości odbywać się będą u dworu i w poselstwie francuzkiém.

Kraje Czarnomorskie.

Pisaliśmy już kilka razy, iż strategiczne działania wojenne uważamy w tym roku za skończone; a jak z jednéj strony nie wierzyliśmy, opierając się na niejakiéj znajomości teatru i sprawy wojennéj, aby Omer pasza rozpoczął teraz kampanią zaczepną w krainie podkaukazkiéj, o czém głoszą wieści konstantynopolitańskie, tak również nie dajemy wiary, aby Rosyanie zamierzali obecnie uderzyć na sprzymierzonych i stoczyć bitwę nad Czarną, o czém donoszą niektóre dzienniki zachodnie. Zdarzały się wprawdzie w ciągu wojen przypadki, iż jedna armia uderzała nagle podczas zimy na drugą rozłożoną na leżach zimowych; lecz musiała mieć do tego powody i nadzieję zwycięstwa, których bynajmniéj w obecném położeniu nie widzimy. Wojska sprzymierzone nie są ani szeroko rozłożone, ani źle zasłonięte, ani zdemoralizowane niewygodami lub niedostatkiem żywności; przeciwnie, stoją one skupione na ufortyfikowanych stanowiskach, których siły już nieraz doświadczyli Rosyanie, a wyborny duch je ożywia. Wprawdzie dzienniki zachodnie tém popierają swoją wiadomość o wkrótce nastąpić mającym zaczepnym zwrocie Rosyan, iż armii rosyjsko-krymskiéj pozostaje tylko: zwyciężyć lub umrzeć z głodu! Gdy jednak piosnkę tę już od roku słyszymy, a mimo tego armia ta dotąd żyje i w Krymie stoi, dla tego przestaliśmy jéj wierzyć; tém więcéj, iż wiemy, że prowincye południowéj Rosyi są w stanie, lubo ze zniszczeniem ludności i rolnictwa, armię krymską wyżywić, rząd zaś rosyjski przed podobnemi trudnościami bynajmniéj się nie cofa, jakto już raz wspomnieliśmy.

Nie widzimy zatém żadnego powodu, aby Rosyanie, którzy przez całą kampanię jesienną unikali spotkania chcąc zwlec stan rzeczy do zimy, obecnie bez żadnego powodu występywali zaczepnie i szukali bitwy.

Wśród ciszy, która zaległa wszystkie sceny teatru wojennego, toczą się tylko dwa działania zaczepne: oblężenie Karsu na dalekiéj armeńskiéj wyżynie, i przygotowania, jak głoszą wieści, czynione przez sprzymierzonych dla zbombardowania i zburzenia warowni północnych sebastopolskich, z pomocą nowo zbudowanych i już do Krymu nadeszłych bateryj pływających. Ten zamiar sprzymierzonych już w *Czasie* z 15go t. m. rozbieraliśmy. *Monitor* ostatni zamieszcza rozprawę o tych bateryach pływających. Organ rządu francuskiego daje w swéj rozprawie przeczuwać, jak wielki wpływ mieć może ten wynalazek na przyszłą wojnę na morzach Czarném i Baltyckiem. Dotąd istotne działania wojenne toczyły się na wybrzeżach czarnomorskich, a oddział wiadomości p. n. Kraje Czarnomorskie, zastępował w dzienniku naszym rubrykę Teatru wojennego; dla tego słusznie rozprawę *Monitora* w tym oddziale zamieszczamy, tém więcéj, że te nowe machiny wojenne, które według dziennika francuskiego mogą sprawić wielką przemianę w teraźniejszéj wojnie, mają właśnie okazać swoją działalność na wybrzeżach Krymu w zamierzoném, jak mówią, zburzeniu warowni północnych. Rozprawa ta jest następującéj osnowy:

„Sprawozdania admirała Bruata o wzięciu Kinburna, okazały potężny skutek bateryj pływających. Niektóre dzienniki wzbudziły już nawet ciekawość publiczną, opisując szczegóły budowy tych bateryj, lecz nie odsłoniły imienia wynalazcy tych nowych machin wojennych. Publiczność zatém z przyjemnością się dowie, że pierwszą myśl tego wynalazku rzucił Cesarz.

Gdy na początku wojny straszne floty angielskie i francuskie wpłynęły na morze Czarne i Baltyk, osoby mało obeznane z zasadami wojny morskiéj mniemały, że floty te wywrócą w mgnieniu oka wszystkie twierdze rosyjskie. Cesarz znający dokładnie tę sprawę wojenną z powodu swych nauk i badań nad artyleryą, bynajmniéj się pod tym względem nie łudził. Był on przekonanym, że jeśli floty rosyjskie nie śmiejąc walczyć z naszymi na pełnem morzu, schronią się do twierdz wzniesionych wielkim kosztem podczas pokoju, okręty sprzymierzone nie zdołają prawie nic przedsiębrać i zdziałać przeciwko murom tych warowni. Nalegał nawet w nocie przesłanéj ministrowi marynarki, aby admirałowie z wielką roztropnością wprowadzali do walki swe liczne i piękne okręty; gdyż — mowił Cesarz — na wojnie przyjmować należy bój, gdy prawdopodobieństwa zwycięstwa i klęsk, strat i korzyści z obydwóch stron są równe. Przeciwko murowi małéj wartości uzbrojonemu tylko kilku działami, obsługiwanemi przez garstkę kanonierów, nie należy narażać okrętu niosącego na swym pokładzie 1,200 ludzi i mającego 80 dział, i którego zbudowanie w ciągu wielu lat kosztowało kilka milionów.

Gdy pierwsza kampania potwierdziła te przewidzenia, Cesarz rozmyślał nad środkami stworzenia floty, że tak powiemy, oblężniczéj, gdyż zwykła flota jest tylko zbudowana w celu walczenia z okrętami. Dla wyjaśnienia tego przedmiotu, wejdźmy w niektóre szczegóły. Okręt uzbrojony 100 działami ciężkiego wagomiaru, flota niosąca ich tysiące, działają szybko i stanowczo w walce z podobnym sobie przeciwnikiem. Lecz inaczéj rzeczy się mają; jeśli okręt ten lub flota ma działać przeciw fortyfikacyom ziemnym lub kamiennym, gdyż wówczas pierwszy z tych dwóch przeciwników jest daleko więcéj wystawiony na rany i szkody niż drugi, jemu albowiem tylko grozi niebezpieczeństwo zatonięcia. Warownie lądowe rzucają na okręt kule, które przebijają jego ściany, wywracają maszty i rozrzucają dokoła odłamy drzewa i żelaza, raniące więcéj żeglarzy niżeli sam pocisk. Kule rozpalone sprawiają jeszcze inny skutek: jeżeli utkwią w ścianie lub pomoście okrętu, zapalają drzewo, a gdy szybka, często bardzo trudna pomoc nie zaradzi złemu, pożar ogarnia okręt, który opuścić potrzeba. Podobna kula utkwiła w jednym z naszych okrętów w czasie bombardowania Odessy w roku zeszłym. Dodać tu nadto należy, iż działa stojące na lądzie na nieruchomych pomostach, strzelać mogą daleko celniéj, niżeli armaty kołyszące się wraz z okrętem; że okręt przedstawia działom warowni cel wielki a potrzebując głębokiéj wody, nie może prawie nigdy zbliżyć się i ustawić według swego życzenia. (Zapomniano tu jednak, czyli raczéj nie chciano wspomnieć znów o korzyściach, jakie ma okręt nad warowniami z powodu właśnie swéj ruchomości, może on zbliżać się i oddalać, usunąć się z walki lub ją rozpocząć na dogodnem dla siebie miejscu, gdy tymczasem warownia stać musi w miejscu nieruchoma, chociażby nieraz pragnęła usunąć się z boju, aby szkody poczynione naprawić. P. R.) Lecz wynalazek, który wsławił imię jenerała Paixhans, groźniejszą jeszcze uczynił dla okrętów artyleryę forteczną; w skutku tego wynalazku pociski wydrążone wielkiego wagomiaru, rzucane być mogą rdzennie, to jest horyzontalnie a równie celnie jak pociski pełne; jeden z takich pocisków utkwiwszy w ścianie okrętu równo z powierzchnią wody lub niżéj, (a po utkwieniu pęknąwszy) wybić może w okręcie otwór, którego zatkać niepodobna; jednym przeto takim pociskiem można zatopić okręt. Przejście przez ścianę okrętu kuli czyli pocisku pełnego, nie wywiera tego samego skutku; włokna drzewa ściskają się i zaledwo pozwalają przechodzić wodzie otworem łatwym do zatkania. Przed wynalazkiem jenerała Paixhans bomby i pociski wydrążone, mogły być jedynie rzucane przez podniesienie i spadać mniéj więcéj prostopadle, a chociaż, jeżeli przypadkiem padły na okręt, mogły go przebić od góry do dołu, niepewność jednak i niecelność takich strzałów czyniła je mało groźnemi.

Głównym celem usiłowań pod tym względem Cesarza było znaleść sposób zbudowania statków mniéj kosztownych, a prostszéj i szybszéj budowy niżeli zwykłe okręty, nie wymagających głębokiéj wody, a przeto mogących się więcéj zbliżać do brzegów, niepotrzebujących licznéj osady, i okrytych zbroją żelazną, o którąby się rozbijały pociski wydrążone strzelane z dział Paixhansa. Zamiarem przeto pierwotnym było zabezpieczyć statek od strzałów dział Paixhansa, lecz bynajmniéj nie zamierzano zbudować statku takiego, któregoby żadne strzały ani przedziurawić ani uszkodzić nie zdołały. W téj myśli rozkazał Cesarz czynić w swoich oczach doświadczenia na poligonie w Vincennes. Ścianę zbudowaną z drzewa przedstawiającą bok okrętu pokrywano zbroją żelazną rozmaicie urządzaną i różnéj grubości; działa ciężkiego wagomiaru ustawiano w małéj odległości, a skutek ich strzałów pozwolił oznaczyć jakich rozmiarów i jakiéj natury powinna być zbroja żelazna, aby zasłoniła dostatecznie ścianę okrętu przed pociskami wydrążonemi, nieobciążając zbytecznie statku. Doświadczenia okazały, że ta zbroja może być jeszcze skuteczniejszą: nie tylko pociskom wydrążanym, lecz i pełnym, czyli kulom oprzeć się może i wytrzymać tak wielką liczbę ich uderzeń, iż niepodobna, żeby w najdłuższéj walce, większa ilość kul w statek ugodziła.

Otrzymawszy ten wypadek, Cesarz podał pod rozbiór i doświadczenia projekt statku zbudowanego według następujących przepisów: jedno piętro dział, płytkie nurzanie się w wodzie, nie wielka wyniosłość statku nad powierzchnią wody, skuteczna zasłona przeciwko wszelkim pociskom, pociskom pełnym, wydrążanym, kulom rozpalonym i bombom. Inne przymioty i zalety okrętu pod względem żeglugi miały być w budowie tego statku poświęcone temu celowi; téj nowéj machinie wojennéj dał Cesarz miano *baterya pływająca*, aby oznaczyć wyraźnie, iż nie jest to statek przeznaczony do ścigania nieprzyjaciela lub uchodzenia przed nim, lecz istotna baterya oblężnicza, mogąca walczyć dzielnie i długo przeciw warowniom, o których nieprzyjaciel mniema, iż nie można atakować ich od strony morza.

Korpus naszych inżynierów morskich dostarczył ludzi zdolnych do pojęcia tego projektu, który szybko ułożono. Baterya pływająca miała otrzymać maszty mogące być prędko odjęte przed wejście statku w działanie, miała także otrzymać machinę parową zajmującą mało miejsca, a poruszającą szrubę Archimedesa, za pomocą któréj baterya pływająca mogłaby wykonywać ruchy, posuwać się i zajmować, bez żadnéj obcéj pomocy, miejsce najdogodniejsze do działania.

Baterya pływająca ma wszystkie znamiona wynalazku wielkiego, praktycznego i ważnego, szczególniej dlatego, iż w właściwym dla siebie ukazała się czasie. Nietylko machina parowa szrubowa udziela jéj ruchu, bez którego działaćby nie zdołała, lecz płyty żelazne pokrywające ją nie mogłyby być należycie odkute gdyby nasze wielkie kuźnice niebyły zaopatrzone olbrzymiemi młotami, które jedynie para z zadziwiającą łatwością i dokładnością poruszać jest w stanie. Fabrykacya tych płyt i innych przyrządów do budowy bateryj koniecznych, a o których tu niepotrzebnie wspominać, wymaga przemysłu tak daleko posuniętego, iż Rosya, ograniczona do własnych środków, długich jeszcze lat potrzebować będzie, zaczem pomyślnie naśladować nas zdoła.

Jak tylko pierwsze doświadczenia stwierdziły myśl na któréj oparty był nowy wynalazek, i zanim jeszcze projekt statku nakreślono, Cesarz pośpieszył z udzieleniem swoich zamiarów naszej wielkiej i wiernej sprzymierzonej. Sędziowie właściwi, ludzie doświadczenia i nauki, zdziwili się nieco, gdyż pytanie to zdawało im się nierozwiązalnem; ale doświadczenia powtórzone w Anglii stwierdziły wypadek otrzymany we Francyi. Wówczas obydwa rządy postanowiły wystawić każdy pewną liczbę bateryj pływających, które właśnie w ataku na Kinburn złożyły pierwszy dowód swojéj działalności. Pociski ciężkiego wagomiaru nie zdołały ani przebić, ani nawet uszkodzić ścian bateryj pływających, gdy przeciwnie baterye te wybiły wyłomy w kamiennych murach warowni.

Zatém baterye pływające nie tylko zniweczyły, jak tego pragnął Cesarz, straszne własności pocisków Paixhansowskich, które sprawiły takie spustoszenie we flocie tureckiéj pod Sinopą, lecz tak próby pod Vincennes jak rzeczywiste doświadczenia pod Kinburnem okazały, iż statki te mogą się oprzeć nawet kulom pełnym. Floty nasze i naszych sprzymierzeńców, znając teraz wyborne przymioty téj nowéj machiny wojennéj, nie zaniedbają z niéj skorzystać.

Cesarz dał już Francyi artyleryę polową, która wielki wzięła udział w zwycięztwach nad Almą, pod Inkermanem i pod Traktirem; nadto dzisiaj obdarza marynarkę bronią, która dopiero ukazała się, a o jéj potędze przyszłość wyda wyrok.“

Kronika miejscowa i zagraniczna.

Kraków 16go listopada. *Le Nord* podaje artykuł długi bardzo, a obiecuje cały ich szereg, które dowieść mają Zachodowi, nietylko, że Rosya ma literaturę — o czém wiemy — ale że ją ma dawniejszą niż Francya, a w téj literaturze różne szkoły — o czém nie wiedzieliśmy. Pierwszy ten artykuł przebiega zakres czasu od zawiązku nauk aż do naszych niemal czasów, to jest, do Łomonosowa i Puszkina; co następne powiedzą — nie wiemy. Na dowód odwiecznéj literatury rosyjskiéj cytuje *Nord* Ewangelię, pisaną w roku 1057 *w języku kirylicy*, gdy najdawniejszy dokument piśmienny francuski, lubo jest z roku 842, jest prawie łacińskim. Ewangelię rozumieją Rosyanie (oczywiście ci, co znają kirylicę), a owego dokumentu nie rozumieją Francuzi (oczywiście ci, co nie znają dawnego romańskiego języka); Rosya przeto dawniejsze posiada zabytki piśmienne: taka jest konkluzya *Norda*. Niech i tak będzie; ale cóż z tego, kiedy po téj Ewangelii, którą rozumieją Rosyanie, nie cytuje już *Le Nord* nic daléj, prócz *Ruską Prawdę*, (a więc ruską, nie rosyjską, bo to zbiór praw Jarosława księcia Ruskiego) jakiś poemat nowogrodzki, kronikę Nestora mnicha kijowskiego, wszystko w końcu 12go wieku. Potem Mongołowie winni temu, że nastąpiła przerwa w rozwoju literatury *rosyjskiéj* — słowiańskiéj: wszystko to bowiem, co dotąd przytoczone, jest słowiańskie, a nie wyłącznie rosyjskie; nikt wszakże nie podawał w wątpliwość starożytności zabytków piśmiennych słowiańskich. Daléj cytuje *Le Nord* „inkunabuły“ w r. 1491 (przypominając, że Guttenberg w r. 1440 pierwsze robił próby druku). Cóż z tego, kiedy przyznaje sam zaraz, że inkunabuły mieli Rosyanie z Krakowa. Czyby i to Rosya? I znów nic i nic, aż dopiero w roku 1755 uniwersytet w Moskwie, i Łomonosów, a potem Puszkin. Nie pojmujemy, dla czego i tu *Le Nord* nie poratował się w tak przykréj toni naszemi pisarzami np. takim Rejem lub autorem Roksolanek, wszak i to pisarz ruski? Przerwy te wpadają w oczy i przypominają ową genealogią pewnego księcia-jenerała, która poczyna się w bajecznych czasach jakiemś znanem nazwiskiem, a potém *tiemno — tiemno — tiemno*, aż dopiero rok 1812: Jaśnie Oświecony Książę Jaśnie Wielmożny Jenerał-adjutant ten i ten.

— Zwłoki ś. p. Władysława Potockiego przeniesione zostaną na cmentarz w niedzielę, to jest 18go b. m. o godzinie 4téj po południu. Nabożeństwo żałobne za duszę zmarłego odbędzie się w kościele OO. Franciszkanów w poniedziałek 19go b. m. o godzinie 10éj z rana.

— Dr. Arnold Ruge, napisał do *Daily News* list o wiadomym wypadku śmierci obu Franków, gdzie powstaje przeciw zdaniu Coronera w Brighton, jakoby młody Frank sam sobie życie odebrał, lub przez ojca uduszony został. Przypuszcza on jako najprawdopodobniejsze, że młody Frank został w nocy tknięty apopleksyą, a Dr. Herman Frank znalazłszy rano syna nieżywego, w napadzie szaleństwa życie sobie odebrał, wyskoczywszy oknem. Sekcyi ciała młodego Franka nie przedsiębrano wcale, gdyż jedyną osobą, na którą mogło paść podejrzenie zabójstwa był ojciec, który również już nie żył.

— Niejaki Skałkowski podając w „Petersburgskich Wiadomościach“ epizody z Sebastopola, opowiada między innemi jakie w obozie rosyjskim panowało między żołnierzami i majtkami mniemanie o powodach teraźniejszéj wojny. „Oto Car francuski chce się z królową angielską ożenić i zabrać całą Turcyę, na co Rosya pozwolić nie może.“ Rozumowanie to ma w sobie pewną okruszynę prawdy.

— Zaczęło wychodzić w Wiedniu pismo satyryczne tygodniowe p. n. „*Der Teufel in Wien*“ redagowane przez A. Varry, a wydawane u J. B. Wallishausera. Pismo to należy do lepszych tego rodzaju pism humorystycznych i zajmuje się bieżącemi wypadkami, które w właściwéj pociesznéj przedstawia formie. Dotąd wyszły, a przynajmniéj doszły nas trzy zeszyty, z których widać i dowcip i zdolności, a powierzchowność bardzo ponętna. Zajmować ono może nietylko miejscowych czytelników, ale i publiczność oddaloną od ruchu stołecznego, a taniość jego, kosztuje bowiem z przesyłką pocztową 1 złr. kwartalnie jest również niemałą zachętą do prenumeraty.

Kurs papierów publicznych i pieniędzy.

Wiedeń. *Kursa telegraficzne z dnia 16 listopada.* Metaliki 5-procent. $74\frac{5}{16}$. — Metaliki $4\frac{1}{2}$-proc. —. — Metaliki 4-proc. 60. — Metaliki 5-proc. z r. 1853 $74\frac{7}{8}$. Metaliki 5-proc. z r. 1842 —. — $2\frac{1}{2}$-proc. $84\frac{7}{12}$. — 1-proc. $19\frac{1}{2}$ z ciągn. — z 1830 r. 250, 302. — Pożyczka narodowa 5-proc. $77\frac{7}{8}$. — dto $4\frac{1}{2}$-proc. $65\frac{1}{4}$. dto z r. 1850 4-proc. $59\frac{7}{8}$. — Augsburg $113\frac{1}{4}$. — Londyn złr. 11 kr. 6. — Paryż $132\frac{1}{8}$. — Akcye Bankowe 936. — Akcye kolei żel. północ. — — Ferdyn. —. — Pożyczka z r. 1851 lit. A. —. — B. —. — Ost-Donau-Dampfschif. —.

Kurs krakowski z d. 16 listopada. Bankn. austr. żąd. $104\frac{1}{6}$, pł. $103\frac{1}{3}$. — Pruski kurant żąd. $115\frac{1}{2}$, pł. $114\frac{1}{2}$. — Ruble sr. nowe żąd. 106, płacą 105. — Cwancygiery nowe żąd. 120 płacą 119. — Cwancyg. stare żąd. 120, pł. 119. — Imperyały żąd. $37\frac{2}{3}$, płacą $37\frac{1}{3}$. — Dukaty austr. holend. żąd. 22, płacą. $21\frac{1}{2}$. — 20-franki żądają 36, płacą $35\frac{1}{2}$. — Listy zast. polskie z kuponami żąd. $101\frac{1}{2}$, płacą 101. — Listy zast. galic. z kuponami żąd. $90\frac{1}{2}$, płacą. 90. — Listy Indemn. z kupon. ż. $68\frac{1}{4}$, płacą $67\frac{1}{3}$.

Kurs lwowski z dn. 13go listopada. Dukat holenderski złr. 5 kr. 11. — Dukat ces. złr. 5 kr. 17. — Półimperiał ros. złr. 9 kr. 5. — Rubel ros. złr. 1 kr. 4.3 Talar pruski złr. 1 kr. 40. — Polski kurant i pięciozłotówka złr. 1 kr. 13. — Kurs list. zast. galic. stan. Instytucie kredotowym: Instytut kupił prócz kuponów 100 po złr. 90 kr. — m. k. — Sprzedał 100 po złr. — kr. —. — Dawał za 100 złr. — kr. —. — Żądał złr. 90 kr. 30.

Kurs wiedeński z 14 listop. Metaliki $74\frac{5}{8}$. Nowa pożyczka $59\frac{1}{2}$. — Akcye Banku wiedeńsk. 941. Akcye kolei żelazn. półn. $203\frac{5}{8}$. — Agio od złota $18\frac{1}{2}$, od srebra $13\frac{1}{2}$. — Oblig. uwoln. grunt. $68\frac{3}{4}$. — Pożyczka ostatnia narodowa 78.

Kurs wrocławski z dn. 15 listopada. Banknoty austr. $91\frac{3}{4}$ ż. — Bank. polsk. $87\frac{1}{12}$ dają. — Listy zast. polsk. daw. $88\frac{3}{4}$ żąd, nowe $88\frac{3}{4}$ żąd. — Listy zastawne poznańskie 4-proc. $102\frac{1}{4}$ żądają dto $3\frac{1}{2}$-proc. $91\frac{3}{4}$ d. Kolej Krakow. Górno-Szląska 82 d.

Przegląd polityczny.

Depesze telegraficzne.

Paryż 14 listopada. *Monitor* donosi, że Cesarz wysłuchał raportu komissyi naznaczonéj do rozpoznania środków zapobiegawczych przypadkom na kolejach żelaznych. Komissya uznała potrzebę zaprowadzenia znaków strzelających i zmian w urządzeniu pociągów towarowych.

Paryż 14 listopada. Dzisiejszy *Monitor* donosi, że liczba exponentów którzy otrzymają nagrody wynosi do 12,000; Cesarz rozdawać będzie w d. 15 b. m. krzyże legii honorowéj i wielkie medale honorowe.

Londyn 13go listopada. Sir Wiliam Codrington doniósł depeszą telegraficzną, iż obejmuje naczelne dowództwo armii angielskiéj w Krymie. Dzisiejsza *London-Gazette* podaje również nominacyą tego jenerała na naczelnego wodza.

Londyn 13 listop. Wczoraj był meeting radykalistów w Londynie pod prezydencyą p. Miall członka parlamentu. Uchwalono naganę rządowi za wydalenie wychodźców z Jersey.

Madryt 12 listopada. Na posiedzeniu Kortezów w dniu dzisiejszym rząd oświadczył, iż wybuchły niepokoje w Saragossie w skutku stracenia naczelnika karlistów Marsala. Książe Wiktoryi oświadczył przy téj sposobności, że rząd będzie energicznie postępował przeciw wichrzycielom.

Madryt 13 listop. Zaburzenia w Saragossie przytłumione przez energię rządu. Pogłoski o zawichrzeniach na prowincyi są fałszywe.

Wiadomości nadeszłe z Konstantynopola i z Krymu do Marsylii, a z miasta tego telegrafowane 13go listopada dziennikom paryskim, są dla nas bliższych teatru wojny, dawne, jak zwykle i znane. Wiadomość tam zawarta, że Omer pasza rozłożył swoją armię na leże zimowe, potwierdza tylko nasze pod tym względem mniemanie, któreśmy już kilka razy wyrazili, wręcz przeciw utrzymywaniom dzienników zachodnich. Co zaś do doniesienia, iż Rosyanie zamierzają uderzyć na sprzymierzonych, podajemy nasze pod tym względem uwagi na początku wiadomości z Krajów Czarnomorskich.

Na Radzie Stanu w Kopenhadze rozbierano kwestyę, czy fortyfikacye Kopenhagi mają być rozburzone lub miasto ma być nadal fortecą. Po zapadnięciu uchwały w tym ostatnim duchu, postanowiono ufortyfikować miasto w sposób całkiem nowy.

Z nowo wybranych deputowanych w Berlinie w miejsce tych którzy przyjęli na innych miejscach mandanty do Izby, cytują dzienniki pp. Bode sekretarza stanu, Lehnerta radzcę sądowego, Wentzla prezesa sądu apel. w Raciborzu jednego z największych prawników, księgarza Reimera, radzcę miejskiego Bocka. O wyborach po innych miejscach nie wspominamy, wybory bowiem stolicy miały przedewszystkiem wielką wagę.

Korespondencya Pruska zapowiada otwarcie Izb w Berlinie na dniu 29 b. m.

Lord John Russell coraz więcéj traci na wziętości. W City sposobią się, żeby przy następnych wyborach obrać w jego miejsce do Izby niższéj lorda Palmerstona.

Rządy mające wziąść udział w konferencyach tyczących się cła na Sundzie reprezentowane będą przez swoich zwykłych posłów w Kopenhadze, wyjąwszy Rosyi, która osobnego ześle komisarza. *Gaz. Krzyż.* twierdzi, że i Stany Zjednoczone przyślą pełnomocnika swego na to zebranie.

Przyjechali od d. 15 do 16 listopada.

HOTEL POLLERA. Jastrzębski Emil i Walery z Tarnowa. Bauer Wiktor kapitan, hr. Siemieńska Olimpia wł. dóbr z Wiednia. Jędrzejowicz Edward wł. dóbr z Galicyi.

HOTEL DREZDEŃSKI. Heim Maksym kupiea z Wrocławia. Forner Ludwik wł. dóbr z Słupna. Müller Ferdynand hutmistrz z Mysłowic. Gerstenberg Fryderyk inspektor z Krzeszowic. Rath Franciszek k. k. urzędnik z Jaworzna.

HOTEL ROSYJSKI. Ignacy hr. Tarło wł. dóbr, Emilia Błeszyńska obywatelka z córką z Wrocławia. Józefa hrabina Zamojska właśc. dóbr z dworem z Galicyi. Apolonia hr. Jordanowa wł. dóbr z Paryża.

(Nadesłane.)

Wyczytujemy w feiletonie Czasu z d. 14 b. m. i r. między innemi utyskiwanie na złe oświetlenie ulic Krakowa, a stąd powstające różne karambule. Niemożna zaprzeczyć, że artykuł pomieniony jest trafny i zabawny, bo humorystyczny; — ale szanowny jego autor pominął jedną bardzo ważną okoliczność, którą, gdyby był rozebrał, niebyłby tak niekorzystnego rzucał światła na ciemność Krakowa — ta zaś jest następna:

Dla kogo mają się lampy, czy też olej w lampach, lub tam kiedyś gaz świecić po ulicach? prosta odpowiedź: że dla przechodzących ludzi, aby trafili do domu, a niekarambolowali z policyantami lub piekarczykami (impossibile, bo piekarczyki pieką w nocy bułki a nie chodzą po ulicach). Axioma to jest bardzo dobre do miast mniéj moralnych jak Kraków, w których publiczność tłumnie się bawi to w teatrach, to w piwiarniach lub kawiarniach i późno w noc powraca do domu. Ale u nas każdemu wiadomo, że o 10 godzinie wieczór wszystkie miejsca publiczne muszą być pozamykane i z gości opróżnione, zatém przed ową godziną każdy porządny obywatel jest już w domu, a cichość głęboka panuje po ulicach, dla kogóż więc lampy mają się świecić? może dla tych kilku amatorów preferansa, co przed północą puli nie skończyli? zapewne! Wcale oni nie płacą podatku od dochodów kartowych, nie mają téż prawa wymagać wygody z oświetlenia. Na co ponosić znaczne wydatki, kiedy porządni obywatele (przepraszam za powtarzanie się) w nocy śpią, a dla nieporządnych i lampy nie pomogą, bowiem w każdym domu z rozkazu Władzy świeci się lampa na schodach, nawet może trochę dłużéj niż na ulicy, a przecież bywają wypadki, że ludzie ze schodów spadają — nogi łamią — ba, nawet życie tracą. Z powyższych przyczyn nie mogę się zgodzić z autorem powołanego artykułu, i absolute odmawiam udziału mego w akcyach na oświetlenie gazem miasta Krakowa — chociaż mam pieniądze, wprawdzie nie w monecie brzęczącéj, ale w rentach indemnizacyjnych.

Kraków u Pollera d. 15 listopada G. B.

URZĘDOWE.

Kundmachung.

(1431) (3)

in Betreff der Einkommensteuer in der Stadt Krakau für das Verw.-Jahr 1856.

[N. 6094.] Nach dem mit dem hohen Finanz-Ministerialdekrete vom 8. Oktober 1855 Z. 17204 F. M. herabgelangten bereits öffentlich kundgemachten a. h. Patente vom 30. September 1855 ist die Einkommensteuer sammt den Zuschlägen zu derselben in dem Ausmasse und nach den Bestimmungen, wie sie für das Verw. Jahr 1855 vorgeschrieben wurden, auch im Verw.-Jahre 1856 zu entrichten.

Da jedoch die zur Bemessung der Einkommensteuer für das Verw.-Jahr 1855 vorgezeichneten Grundlagen im Verw.-Jahre 1856 eine Aenderung erleiden, so hat das hohe k. k. Finanz-Ministerium mit dem am Eingange erwähnten Dekrete Folgendes eingeordnet:

1. Den Bekenntnissen über das Einkommen der I. Klasse für das Verw.-Jahr 1856 sind die Erträgnisse und Ausgaben der Jahre 1853, 1854 und 1855 zur Ermittlung des sich ergebenden reinen Durchschnitts-Erträgnisses zum Grunde zu legen.

2. Die Anordnungen der §§. 21 und 22 d. a. h. Patentes vom 29. Oktober 1849 über die Einhebung der Einkommensteuer von den stehenden Bezügen der II. Klasse sind auch auf die von solchen Bezügen für das Verw.-Jahr 1856 welches mit dem 1. November 1855 beginnt, und am 31. Oktober 1856 endet, fälligen Beträge anzuwenden.

3. Die Zinsen und Renten der III. Klasse, welche der Verpflichtung des Bezugs-Berechtigten zur Einbekennung unterliegen, sind für das Verw.-Jahr 1856 nach dem Stande des Vermögens und Einkommens vom 31. Oktober 1855 einzubekennen.

4. Die Uebernahme, Prüfung und Richtigstellung der Bekenntnisse und Anzeigen für die Einkommensteuer, dann die Festsetzung der Steuergebühr liegt der k. k. Kreisbehörde ob, dagegen steht die Entscheidung über die Rekurse gegen die Steuerbemessung der k. k. Kreisbehörde der hohen k. k. Finanz-Landes-Direkzion in Krakau zu; endlich

5. Zur Ueberreichung der Bekenntnisse über das Einkommen, und zu jener der Anzeigen über stehende Bezüge wird mit Hinweisung auf den §. 32 des a. h. Patentes vom 29. Oktober 1849 und auf die Bestimmungen der Vollzugs-Vorschrift vom 11. Jänner 1850 die Frist bis 31. Dezember 1855 bestimmt.

Die zur Ausfertigung der Bekenntnisse erforderlichen vorgedruckten Fassonsblanquete sind bei den hierortigen Grundämtern vorräthig, und werden den Parteien unentgeltlich verabfolgt.

Gleichzeitig wird den Steuerpflichtigen in Erinnerung gebracht, dass sie ihre Bekenntnisse nach besten Wissen und Gewissen auszufertigen haben. Derjenige, der in den Bekenntnissen ein der Steuer unterliegendes Einkommen verschweigt, oder dadurch, dass er die Fassion zur gehörigen Zeit zu überreichen unterlässt, sich oder einen andern der angeordneten Steuer zu entziehen sucht, oder in der Fassion die für die Steuerbemessung erheblichen Umstände in der Art unrichtig angibt, dass dadurch die Steuer gänzlich umgangen, oder mit einem minderen als dem vorschriftsmässigen Betrage bemessen wurde, wird nach §. 33 des Einkommensteuergesetzes mit dem dreifachen Betrage desjenigen Betrages, um den Steuergebühr verkürzt, oder der Gefahr der Verkürzung ausgesetzt wurde, gestraft.

Schlüsslich wird noch insbesondere bemerkt, dass in dem Falle, wo die Einkommensteuergebühren für das Verwaltungsjahr 1856 nicht vor dem Verfalle der ersten Einzahlungsrate d. i. bis Ende Jänner 1856 zur Vorschreibung gelangen könnten, bis zur Auftheilung der neuen Schuldigkeit die Einhebung und zwangsweise Eintreibung dieser Steuer im Grunde des von hiaraus unterm 17. Juli 1854 Z. 4444 kundgemachten hohen Finanz-Ministerialdekretes vom 26. Juni 1854 Z. 21328—2040 nach der Gebühr des Vorjahres stattzufinden hat.

Obwieszczenie

co do podatku od dochodu w mieście Krakowie na rok administracyjny 1856.

Według najwyższego Patentu z dnia 30 września 1855 przy Dekrecie Wysokiego Ministerstwa Finansów z dnia 8 października 1855 N. 17204 M. F. nadesłanego i do wiadomości publicznéj już podanego, podatek od dochodu wraz z dodatkami do takowego w r. 1855 według tego samego wymiaru i według tych samych rozporządzeń ma być opłacany, które na rok administracyjny 1855 były przepisane.

Gdy jednak zasady do wymiaru podatku od dochodów na rok administracyjny 1855 przepisane w roku administracyjnym 1856 zmianie uległy, przeto Wysokie c. k. Ministerstwo Finansów Dekretem na wstępie powołanym rozporządziło jak następuje:

1. Za podstawę do fassyj dochodu I. klassy na rok administracyjny 1856 mają służyć dochody i wydatki z r. 1853, 1854 i 1855 w celu wyrachowania dochodu czystego z przecięcia wypadającego.

2. Przepisy §§. 21 i 22 Najwyższego Patentu z dnia 29 października 1849 r. pod względem pobierania podatku dochodowego od dochodów stałych II. klassy wydane, mają również być zastósowane do kwot przypadających z tychże dochodów w roku administracyjnym 1856 poczynającym się z dniem 1 listopada 1855, a kończącym się z dniem 31 października 1856 roku.

3. Czynsze i renty klassy III. ulegające zobowiązaniu wyznania takowych przez uprawnionego do pobierania na rok administracyjny 1856, mają być wyznane stósownie do stanu majątku i przychodu od dnia 31 października 1855 r.

4. Odbieranie, sprawdzanie i prostowanie fassyj i doniesień co do podatku od dochodu, jak równie ustanowienie należytości podatkowéj, należy do c. k. Władzy obwodowéj; zaś rozstrzyganie rekursów od wymiaru podatku przez c. k. Władzę obwodową do Wysokiéj c. k. Dyrekcyi Finansów krajowych w Krakowie; nakoniec

5. Do podawania fassyj dochodu i doniesień o dochodach stałych przy odwołaniu się do §. 32 Najwyższego Patentu z dnia 29 października 1849 r. i przepisów rozporządzenia wykonawczego z dnia 11 stycznia 1850 r. wyznaczony zostaje *termin do dnia 31 grudnia 1855 r.*

Blankiety drukowane do wypisania fassyj posłużyć mające, znajdują się w tutejszych urzędach miejscowych i stronom bezpłatnie rozdawane będą.

Równocześnie przypomina się obowiązanym, iż wyznania swoje mają zamieszczać w fassyi według swojéj najlepszéj wiedzy i sumienności. Ktoby w fassyi nie zamieścił dochodu opodatkowaniu ulegającego, lub ktoby przez zaniedbanie podania fassyi w czasie właściwym siebie lub kogo drugiego usiłował uwolnić od podatku przepisanego, lub téż w fassyi okoliczności na wymiar podatku wpływające w ten sposób niedokładnie przedstawił, iżby przez to podatek albo wcale został pominięty lub téż w mniejszéj ilości był wymierzony niż przepis wymaga, ukarany zostanie w myśl §. 33 prawa o podatku dochodowym karą pieniężną wyrównywającą trzy razy wziętéj kwocie, o którą należytość podatkowa zmniejszoną lub na niebezpieczeństwo zmniejszenia wystawioną została.

W końcu nadmienia się jeszcze w szczególności, iż w przypadku, gdyby należytości podatku od dochodu na rok administracyjny 1856 nie mogły być rozpisane przed dniem płatności pierwszéj raty to jest do końca stycznia 1856, wtedy aż do rozpisania nowéj należytości, pobór i przymusowe ściąganie takowéj w moc Dekretu Wys. Ministerstwa Finansów z d. 26 czerwca 1854 r. L. 21328—2040, przez Władzę obwodową pod dniem 17 lipca 1854 r. L. 4444 ogłoszonego, ma mieć miejsce według należytości roku zeszłego.

Von der k. k. Kreisbehörde.

Krakau am 24. Oktober 1855.

Kundmachung. (1432--3)

[Nr. 27] Für den Bergsenat welcher bei dem zur Ausübung der Berggerichtsbarkeit berufenen Landesgerichte in Krakau bestellt wird, sollen durch das hohe k. k. Justizministerium zwei qualifizirte Beisitzer und ein Ersatzmann ernannt und dieselben bei folgenden Rechtsgeschäften den Sitzungen des berggerichtlichen Senates beigezogen werden.

1) Bei Erledigungen über Eingaben, welche das montanistiche Berg-und Hüttenwesen in Streitsachen betreffen und die nicht blos die Leitung des Verfahrens, sondern eine entscheidende Bestimmong über die Rechte der Partheien zum Gegenstande haben, oder einer höheren Berufung unterzogen werden können, als: Die Annahme einer Klage, jede Entscheidung über eine Verhandlung der Streittheile, die Ausfertigung der Vollstreitungsklauseln, dann die Erledigung von Exekutions- und Sicherstellungs-Gesuchen, insoferne alle diese Eingaben nach Vorschrift der Jurisdiktions-Norm überhaupt unter die Berggerichtsbarkeit gehören.

2) Bei Erledigung der nicht streitigen Bergbuchsachen.

Die Berathung über diese Rechtsgegenstände wird im Senate von einem Vorsitzenden, 2 Richtern und 2 berg- und hüttenmännischen Beisitzern stattzufinden haben.

Diese A. h. genehmigte Massregel soll dem berg-und hüttenmännischen Publikum die Beruhigung verschaffen, dass die besonderen Interessen desselben bei Ausübung der Gerichtsbarkeit möglichst gewahrt seien und somit das Vertrauen zu den Gerichtsbehörden erhöhen und befestigen.

Damit dieser Zweck aber erreicht werde, müssen die berggerlichtlichen Stimmführer aus dem Stande der Berg- und Hüttenleute die entsprechende Befähigung besitzen und durch die freie Wahl der Berg- und Hüttenwerksbesitzer in Vorschlag kommen.

Nachdem die Einleitung dieser Wahl mit dem hohen Finanzministerial-Erlasse vom 8 Oktober 1855 Zahl $\frac{8002}{1042}$ V. der k. k. prov. Berghauptmanschaft zu Wieliczka übertragen wurde; so werden nun sämmtliche Besitzer wirklich verliehener oder konzessionirter, montanistischer Berg-und Hüttenwerke aus dem Sprengel des landesgerichtlichen Bergsenates in Krakau hiemit aufgefordert, sich zu diesem Behufe am 3ten Dezember l. J. Vormittags 9 Uhr in der Stadt Krakau und zwar in dem Gebäude der hohen k. k. Landesregierung zu versammeln.

Die Wahl wird von dem k. k. prov. Berghauptmanne geleitet und es ist für dieselbe Folgendes bestimmt.

1) Für die, nicht eigenberechtigten Berg- und Hüttenwerksbesitzer haben ihre gesetzlichen Vertreter bei der Wahlversammlung zu erscheinen, den eigenberechtigten Besitzern aber steht es frei, an derselben persöhnlich theilzunehmen oder sich dabei, durch gehörig Bevollmächtigte vertreten zu lassen, was bei einem gesellschaftlichen Besitzstande jedenfalls geschehen muss.

2) Von jenen privatgewerkschaftlichen oder ärarischen Berg- und Hüttenwerken, welche eine eigene leitende und Rechnungsführende Verwaltung haben, ist der durch ordentliches Anstellungs-Dekret legitimirte Vorstand derselben berechtigt, an der Wahlversammlung theilzunehmen, wenn der Werksbesitzer oder höhere Direktions-Vorsteher nicht anwesend sein sollte.

Die doppelte Vertretung eines Werksbesitzers ist unzulässig.

3) Das wegbleiben von der öffentlich ausgeschriebenen Wahlversammlung berechtigt den Ausbleibenden zu keiner, wie immer gearteten Reklamation oder Anfechtung des Wahlaktes.

4) Wählbar ist jeder, der nach seiner persönlicher Befähigung der Bestimmung eines berggerichtlichen Stimmführers zu entsprechen vermag, der seit mindestens einem Jahre ein Berg- oder Hüttenwerk im Wahlbezirke selbst besitzt, oder durch 5 Jahre ein solches als leitender Beamter verwaltet hat, mindestens 30 Jahre alt, eigenberechtigt ist und sich keiner entehrenden Handlung schuldig gemacht hat.

5) Die Wahl findet durch mündliche Abstimmung der anwesenden Wahlberechtigten, ohne Rücksicht auf den Umfang ihres montanistischen Besitzes statt.

6) Als gewählt sind diejenigen anzusehen, welche die absolute Stimmenmehrheit für sich haben, wird eine solche nicht erzielt, so sind alle jene, auf welche mindestens ein Viertel der Stimmen fällt, als Vorgeschlagen zu betrachten, aus denen der Herr Justitz Minister über Antrag des Oberlandes-Gerichtes die Stimmführer und den Ersatzmann bezeichnen wird.

Bis zur Erzielung dieses letzten Resultates muss der Wahlakt in der Art fortgesetzt werden, dass nur über die in relativer Stimmenmehrheit stehenden abgestimmt wird.

7) Wie lange die Funktionen der ernannten Stimmführer zu dauern haben, und in welcher Art und Weise die neuerliche Wahl derselben vorzunehmen sein werde, darüber sollen nachträglich die gesetzlichen Bestimmungen erfliessen.

8) In welchen Fällen der Ersatzmann einen Stimmführer zu vertreten und wie das Landesgericht dessen Einberufung zu veranlassen haben werde, wird das Oberlandesgericht bestimmen.

Das hohe k. k. Finanz-Ministerium erwartet mit Zuversicht, dass das Berg- und Hüttenmännische Publikum werde die besondere Rücksichtsnahme, welche durch das Institut der Bergsenate seinen Interessen gewährt wird, durchrege, besonnene und wohlüberlegte Theilnahme an der Wahl der Stimmführer zu würdigen wissen.

Von der k. k. prov. Berghauptmannschaft.

Wieliczka am 31ten Oktober 1855.

Inseraty.

Pisarze Banku pobożn. w Krakowie.

Na żądanie strony interessowanéj zawiadamiają, iż od zastawu korali nić jedna łutów 10 i 3/4 ważących, w dniu 8 kwietnia 1853 do N. 15 pod literą R. w Banku Pobożnym zastawionego; według oświadczenia zgłaszającéj się o wykupno osoby, kartka czyli rewers bankowy miał zaginąć; przeto wzywają wszystkich interes w tém mieć mogących, aby o wykupienie zastawu tego, najdaléj do dnia 1 lutego 1856 r. zgłosili się, gdyż w razie przeciwnym, fant rzeczony, osobie zgłaszającej się, po upływie terminu niezawodnie wydanym będzie.

Kraków dnia 8 listopada 1855 r.

(1453--3) *X. A. Karczyński*, — *Stachowicz* P. B.

KSIĘGARNIA
Jana A. PELARA w Rzeszowie.

zawiadamia Szanowną Publiczność, iż zaopatrzyła skład swój znacznemi zasobami papieru w najrozmaitszych gatunkach, tak zwyczajnego do pisania, jako też rysunkowego, oraz listowego prawdziwie francuskiego i angielskiego — ze stósownemi kopertami — po bardzo miernéj cenie. Czyniąc zadość objawionym życzeniom, sprowadziła *maszynę do wybijania liter na papierze listowym*, i każdemu kupującemu papier na listy, lub się o takowy listownie zgłaszającemu, prasują się litery lub herby bezpłatnie. Życzący sobie mieć litery złote lub srebrne, raczą li tylko wynagrodzić małe wydatki na potrzebne złoto. Przyjmuje także obstalunki na bilety wizytowe, które w jak najkrótszym czasie uskutecznia. (1461-1-6)

AGRONOM FRANCUZKI
z departamentu du Nord

znający dokładnie uprawę buraków, prócz świadomości o uprawie zbóż, pragnie uprawiać buraki przy jakiéj fabryce cukru albo też dostać się do jakiéj części roli na swoją rękę albo w spółkę, albo wreszcie przyjąć przedsiębiorstwo całéj fabrykacyi. Mógłby także sprowadzić i urządzić wszystkie narzędzia rolnicze potrzebne do rzeczonéj uprawy.

Dupont

Kraków ulica Czarna przy Piasku.

O bliższą wiadomość zgłosić się można do Administracyi *Czasu*. (1369-1-2)

So eben ist im Verlage von **Friedrich Manz** (Kohlmarkt Nr. 1149) in **Wien** erschienen und in KRAKAU bei *F. Baumgardten* und *D. E. Friedlein* zu haben:

Versuch
einer kurzen geordneten Darstellung
der
neue Kompetenz-Vorschriften
(Jurisdiktionsnormen)
für das civilgerichtliche Verfahren in Österreich
von
Dr. FRANZ HAIMERL,
k. k. Professor der Rechte an der Wiener Universität.
Zweite vermehrte und verbesserte Auflage.
gr. 8. brosch. Preis 1 fl. 40 kr. CM.

Dieses Buch hat gleich bei seinem Erscheinen eine so beifällige Aufnahme gefunden, dass binnen einigen Monaten eine neue Auflage nothwendig wurde. (1438-2)

Prosim o uwagę!

Niemka pewna, 30-letnia, bezdzietna wdowa, która po polsku umié, a wszelkiego gospodarstwa dokładnie jest świadomą, życzy sobie jako gospodyni u jakiego sędziwego pana zn leść miejsce. Zapytać się można przy placu Szczepańskim pod liczbą 392 na drugiém piętrze od frontu. (1425-3-4)

W dobrach Woli Justowskiéj we wsi Przegorzałach, jest do wypuszczenia w dzierżawę **cegielnia, kamieniołom i piece wapienne** na lat trzy od 1go stycznia 1856 r. — Również w tych dobrach we wsi Chełm, jest do wydzierżawienia lub sprzedania **budynek murowany** piętrowy z dużemi murowanemi stajniami i na piętro idącą źródlaną wodą na założenie jakiejbądź fabryki zdatny. — Ktoby sobie życzył wejść w interes, zgłosi się do właściciela na Woli. (1447--3)

Do panów właścicieli Gorzelń.

Zawiadamiam niniejszém, iż w ciągu tego tygodnia przybywam do Lwowa i rozmówić się ze mną można w hotelu Rosyjskiem. *Listy do mnie najuniżeniéj proszę adresować do Lwowa poste restante.* Tym panom, z którymi już teraz zostaję w stosunkach, udzielam rady i wyjaśnień bezpłatnie. *L. Gumbiner*

(1455-2-3) z Berlina technik gorzelniany.

C. k. Teatr niemiecki w Krakowie.

W sobotę 17 listop. Na powszechne żądanie ***Robert Diabeł*** wielka romantyczna opera w 5ciu aktach, przez Meyerbeera.

SPOSTRZEŻENIA METEOROLOGICZNE.

Dnia	Godzina	Wys. bar. w lin. par. przy 0° Reaum.	Stan ciep. podług Reaumura	Wilgotn. powietrza względna	Kierunek i natężenie wiatru	Stan nieba	Zjawiska napowietrzne	Zmiana ciepła w ciągu dnia od	do
15	2	332‴03	+ 4° 8	84 6	pn. wschodni słaby	pochmurno		−0°1	+5°4
„	10	333 75	— 2 0	86 7	„ „	„			
16	6	333 37	— 0 6	90 0	wpn. wschod. średni	„	mgła		

Antoni Kłobukowski Redaktor odpowiedzialny. w Drukarni Czasu. *Czapliński Antoni* rządzca drukarni.